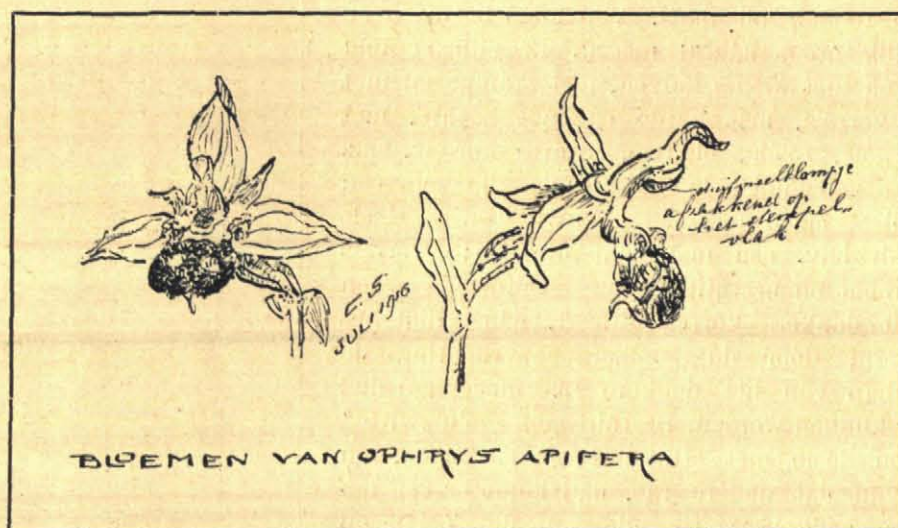


BRIEF VAN EEN GEMOBILISEERDE.



OEN ik naar Zeeuwsch-Vlaanderen overgeplaatst zou worden, kwam ik van een Utrechtschen natuurliefhebber te weten, dat daar ergens de Bijenorchis moest groeien. Op mijn verzoek omschreef hij mij zelfs de vindplaats nauwkeurig, zoodat ik gegronde hoop had deze mooie en uiterst zeldzame plant op zijn natuurlijke groeiplaats te zien.

Bovendien verwees hij mij naar een jachtopziener, die in de nabijheid van de groeiplaats woont en die mij, op zijn verzoek, wel de plek zou wijzen. Nu wil het toeval, dat een compagne's-genoot, bij een onderwijzer ingekwartierd is,



wiens dochter de plant ook gevonden had, zoodat deze mij twee prachtige exemplaren van de Bijenorchis kon laten zien.

't Spreekt van zelf, dat ik nog denzelfden avond naar den jachtopziener ging, die mij bijzonder gastvrij ontving (heel anders dan in Holland, waar ze je dikwijls weggagen). Hij was tot zijn spijt verhinderd, mij naar de plek te brengen, maar wees mij de richting, waarin ik loopen moest; ik moest aanstonds dan maar eens terugkomen, om te laten zien, wat ik gevonden had en om een glas melk te drinken. Verbazend gastvrij zijn hier de menschen, vooral voor militairen. Tot slot zeide hij mij nog dat ik de plant niet moest uitgraven en alleen plukken, wanneer er meerdere stonden. Dat behoefde hij mij nu wel niet te vertellen, maar ik waardeerde toch zijn natuurbeschermende raadgevingen bijzonder.

Ik stapte in de aangegeven richting en kwam in een bosch, bestaande uit hoge iepen, op rijen geplant en vrij wijd uit elkaar, met onderhout van esschen-hakhout, dat voor een deel 't vorig jaar was gekapt. De bodem bestond

uit kalkhoudende klei en was eenigszins heuvelachtig, zoodat ik vermoed, dat er duintjes of zandbanken onder liggen.

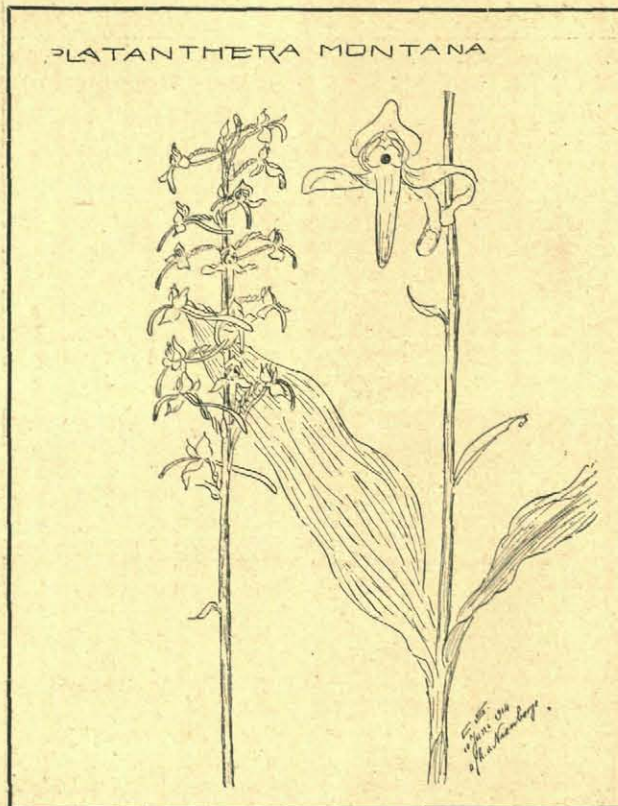
Dit leek mij nu niet de meest geschikte vindplaats voor de bijenorchis; deze hoort op drogen grond thuis; bij den Hoek van Holland groeit hij op een open duinhelling tusschen Stalkruid. Ik begon nu te zoeken in het pas gekapte gedeelte en vond al gauw een groot aantal *Listera*'s en even later niet bloeiende orchidee-achtige planten, die niets anders konden zijn dan *Platanthera*'s. Ik kon aan het blad niet zien, welke soort ik voor mij had, maar de standplaats gaf mij een stille hoop met *Platanthera montana* te doen te hebben. Terwijl ik nu loop te peinzen over die *Platanthera*, vind ik opeens een prachtig, met drie bloemen bloeiend exemplaar van de Bijenorchis.

De buitenste, afstaande bloembladjes waren zacht lila, de lip was bruinpaars fluweelig met lichtgroene vlekken en daarin weer bruine strepen. Bovendien was zij op verschillende plaatsen behaard, zoodat zij sprekend leek op het achterlijf van een bij of hommelm. Nu verwachtte ik op zijn hoogst een 10—15 tal exemplaren, maar het aantal overtrof verre mijn verwachtingen; in 't geheel telde ik er niet minder dan 56. Ik nam toen mijn schetsboek en

begon deze wonderbloemen te teekenen, en juist toen ik met dit vredige werk bezig was, begon het in de verte te dreunen. Het hield lang aan; het was 't geschutvuur van het front en het trof mij nogal, omdat het de eerste keer was, dat ik het hoorde.

Toen ik langer zocht, vond ik uitgebloeide bloemen aan de *Plantanthera*'s; zij waren pas uitgebloeid, zoodat ik aan de stuifmeelbeursjes kon zien, dat het *Platanthera montana* was. Later vond ik nog drie volop bloeiende exemplaren; prachtig mooi op verbazend hooge stelen.

Ik geloof niet, dat tot nu toe de Bijenorchis ooit in zoo'n groot aantal bij elkaar



in ons land aangetroffen was. De andere vondsten in de duinstreek bestonden uit



Bijenorchis.

hoogstens een 12 tal planten (Hoek van Holland). Alleen de vondst in Zuid-Limburg kan zooveel exemplaren opgeleverd hebben, maar ik vermoed toch, dat die aantallen wel ver beneden de 56 geweest zullen zijn.

Voor mededeeling van de vindplaats daaromtrent houd ik mij aanbevolen; deze behoeven dan de plaats, waar zij de plant vonden, niet te vermelden; mijn vindplaats zal ik ook voorloopig maar niet nauwkeuriger omschrijven.

Toch mag er wel degelijk opgepast worden, dat de bloemenplukkende boerenkinderen er niet te veel van afplukken. Een zoo'n bengel, die naar nestjes liep te zoeken, had al een „bieënbloeme" in zijn knoopsgat en ik hoorde, dat de Platanthera's bij bossen geplukt waren. Diezelfde boerenjongen plukte wilde aardbeitjes en noemde ze „frensen", zeker een verbastering van het Fransche „fraise".

Nu vragen we ons onwillekeurig af, hoe die bijenorchis op die plek gekomen is. Zijn oogenblikkelijke verschijning was ongetwijfeld te danken aan het lichter worden van het bosch door het kappen van het onderhout.

De vrouw van den jacht-opziener vertelde mij, dat zij van iemand, die 't weten kon,

gehoord had, dat de vogels en wel de trekvogels de eerste zaadjes van de

plant daar gebracht zouden hebben. Dit had ik ook reeds gedacht en het lijkt mij zelfs zeer waarschijnlijk. Zeeuwsch-Vlaanderen is eigenlijk polderland; ik stel mij voor, dat het bosch van de Bijenorchis vroeger een slikplaat was, die toen zelden onderliep, allicht reeds begroeid was met houtgewas en waar de trekvogels dikwijls kwamen rusten. Deze hadden dan in Frankrijk of in Portugal mogelijk tusschen de uitgebloeide bijenorchissen gezeten en de stoffijne zaden tusschen de veeren gekregen. Daar alle bloemen van de anders zoo veranderlijke plant precies gelijk waren, lijkt het mij wel waarschijnlijk dat ze alle uit één zaadje afstammen en kruisbestuiving heeft bijna nooit plaats; ik zag, dat in bijna iedere bloem de stuifmeelklompjes tot op den stempel afgezaakt waren en tegelijk een reeds verdikt vruchtbeginsel vertoonden.

Op den terugweg naar mijn kwartier vond ik langs het bouwland de blauwe bremraap (*Orobancha coerulea*), die op Duizendblad woekerde en de Kaardebol (*Dipsacus sylvertris*). Den volgenden morgen vond ik bij Schoondijke de Dubbelkelk (*Helminthia echioides*) en *Euphorbia exigua*. Dit is nu reeds het resultaat van de eerste drie dagen. Zeeuwsch-Vlaanderen blijkt voor den botanicus veel moois op te leveren. Wanneer de redactie 't mij toestaat, kan ik nog wel 't een en ander er van vertellen.

Schoondijke, Juni 1916.

C. SIPKES.

EEN VENNENTOER.

(*Vervolg van blz. 150.*)



W E hadden ons nog wel langer aan het Hildsche ven kunnen ophouden, want er is daar een groote verscheidenheid van plantengroei en het wemelt er van insecten. Vooral de steil afgesneden kant van de zandafgraving zit vol gaten van graafbijen en graafwespen. Ik ging dan ook heen met het vaste voornemen om nog eens een dag of eenige dagen op dit plekje door te brengen. Je zoudt er uitstekend kunnen kampeeren, maar 't is ook van uit de Oisterwijksche hôtels en pensions gemakkelijk te bereiken.

Onze weg leidde nu aanvankelijk langs den zuidoever van het ven, maar weldra sloegen we een zijweg in naar het zuiden, een karrespoor, beschaduwd door eiken die verderop vervangen werden door heestergewas en weldra hadden we de broekheide aan onze linkerhand. Hier hadden wij het weer spoedig druk over het grondwater, want hoewel er in den laatsten tijd geen regens van belang gevallen waren, stonden niet alleen de diepe karresporen vol water, maar blonken er overal plasjes op de heide. Van afstand tot afstand was de weg zelfs bijna onbegaanbaar en menigmaal zaten onze rijwielen tot aan de assen in den modder. Zoodra echter de weg maar even steeg, een of twee decimeter